

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Г. Тибінка, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0001-6730-1877

Львівський національний університет імені Івана Франка

<https://doi.org/110.31734/economics2020.27.068>

Тибінка Г. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України

У сучасних умовах інтернаціоналізації та глобалізації вагоме значення має розвиток зовнішньоекономічної діяльності країни, яка становить собою форму господарської діяльності, що пов'язана з технологією виробництва і науково-технічною діяльністю та з експортно-імпортними операціями. Зовнішньоекономічна діяльність країни відіграє важливу роль у вирішенні низки питань щодо стабільного функціонування економіки та зменшення можливості появи кризи. Також зазначимо, що дискусійним в економічній літературі залишається питання ролі зовнішньоекономічної діяльності в національній економіці. Розкриваючи предмет нашого дослідження, ми підтримуємо позицію, що цей елемент економічної діяльності відповідає за забезпечення країни необхідними ресурсами, технологіями та новітнім обладнанням, яке необхідне для виробництва товарів, орієнтованих на експорт. Необхідно провести економіко-статистичний аналіз економічних показників зовнішнього ринку України в динаміці, а саме обсягу товарного експорту та імпорту, аналіз обсягу послуг в обох напрямках. За результатами проведеного аналізу окреслено основні тенденції зовнішньоекономічної діяльності на сучасному етапі та перспективи подальшого розвитку економіки країни. Необхідно розробити та впровадити орієнтовану на збільшення товарного експорту політику з метою покращання зовнішньоекономічної діяльності України, втілювати інноваційні розробки для підвищення якості української продукції, які б відповідали світовим стандартам і нормам. На нашу думку, це є необхідною умовою створення належного рівня конкурентоспроможності українських товарів на сучасних світових ринках. Водночас, на нашу думку, доцільно зменшити обсяг імпортової продукції на вітчизняному ринку.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт.

Tybinka H. Analysis of Ukraine's foreign trade activity

In the current conditions of internationalization and globalization, it is important to develop foreign economic activity, which is a form of economic activity that is associated with production technology and scientific and technical activities and export-import operations. The country's foreign economic activity plays an important role in resolving a number of issues related to the stable functioning of the economy and reducing the possibility of a crisis. It should also be noted that the question of the role of foreign economic activity in the national economy remains debatable in the economic literature. Disclosing the subject of our study, we support the position that this element of the country's economic activity is responsible for providing the country with the necessary resources, technologies and the latest equipment needed for the production of export-oriented goods. It is necessary to conduct an economic and statistical analysis of economic indicators of the foreign market of Ukraine in the dynamics, namely the volume of merchandise exports and imports, analysis of the volume of services in both directions. Based on the analysis, the main trends of foreign economic activity at the present stage and prospects for further development of the country's economy are determined. It is necessary to develop and implement a policy aimed at increasing merchandise exports in order to improve Ukraine's foreign economic activity, to introduce innovative developments to improve the quality of Ukrainian products that would meet international standards and norms. In the author's opinion, it is a necessary condition for creating an appropriate level of competitiveness of Ukrainian goods in modern world markets. At the same time, it is necessary to reduce the volume of imported products at the domestic market.

Key words: foreign economic activity, export, import.

Постановка проблеми. Дослідження проблем зовнішньоекономічної діяльності країни завжди перебувало в центрі уваги економічної науки. Активізація зовнішньоекономічної діяльності є одним з найдієвіших механізмів соціально-економічних перетворень. В основі процесу зовнішньоекономічної діяльності лежать експортно-імпортні операції. В умовах динамічних змін актуальними залишаються питання ґрунтового

вивчення позитивних і негативних тенденцій експортно-імпортних операцій та їхнього впливу на функціонування економіки країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика зовнішньоекономічної діяльності та напрямів її вдосконалення є предметом науково-практичних досліджень А. Дем'янченко, Ю. Козака, С. Коломацької, В. Щербака, А. Лозенко, А. Мазаракі, Т. Мельник та багатьох інших.

Зокрема, проблеми проникнення вітчизняних підприємств на зовнішні ринки розглянуто в [5], правові аспекти – в [3], сучасні тенденції зовнішньої торгівлі – в [4].

Однак залишається чимало проблем, зокрема щодо експортно-імпортних операцій, які чекають своїх дослідників.

Постановка завдання. Ми ставили завдання вивчити сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності України та виявити основні чинники її формування з метою врахування на перспективу.

Виклад основного матеріалу. Під зовнішньоекономічною діяльністю зазвичай розуміють сукупність методів і форм торгово-економічного, науково-технічного співробітництва, а також кредитних і валютно-фінансових відносин країни з іноземними державами з метою ефективного використання переваг міжнародного поділу праці [2].

Зовнішня торгівля України за останній період розвивалася під впливом двох визначальних подій: членства у СОТ, набутого у 2008 р., та світової фінансово-економічної кризи 2007–2010 рр. Позитивна динаміка експортно-імпортних операцій поступово відновлюється після різкого падіння внаслідок світової фінансово-економічної кризи (див. табл.). Сьогодні в Україні сформовано відносно ліберальний торговельний режим, враховуючи рівень ввізних мит.

За попередніми даними, у 2019 р. експорт товарів та послуг склав 65 298 млн дол. США, імпорт – 67312 млн доларів. Від’ємне сальдо становило -2014 млн доларів. Порівняно із 2018 р. експорт збільшився на 10,3%, а імпорт – на 6,9%. Зовнішньоторговельні операції проводили з партнерами із 232 країн світу. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,99. На формування негативного сальдо, на нашу думку,

вплинули окремі товарні групи: паливо мінеральне, нафта і нафтопродукти, пластмаси, полімерні матеріали, фармацевтична продукція, засоби наземного транспорту, механічні машини, електричні машини.

Обсяги експорту товарів до країн СНД становили 13,5% від загального обсягу експорту, до країн Європейського Союзу – 41,5%. Найсуттєвіші експортні поставки здійснювали до: Росії (6,5%), Туреччини (5,2%), Єгипту (4,5%), Китаю (7,2%).

Основу товарної структури українського експорту складала: продукція АПК та харчової промисловості – 44,2%; продукція металургійного комплексу – 20,5%; продукція машинобудування – 11,0%; мінеральні продукти – 9,7%; продукція хімічної промисловості – 5,3%; деревина та паперова маса – 3,7%; різні промислові товари – 3,2%; продукція легкої промисловості – 2,4%.

Обсяги імпорту товарів з країн Європейського Союзу – 41,1%, з країн СНД – 19,5%. У загальному обсязі імпорту найбільші надходження здійснені з: Російської Федерації – 11,5% (палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, механічні та електричні машини); Китаю – 15,1% (електричні та механічні машини, пластмаси, полімерні матеріали); Білорусі – 6,2% (палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, засоби наземного транспорту, крім залізничного, добрива); США – 5,4% (палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, механічні машини, засоби наземного транспорту, крім залізничного).

Товарна структура імпорту: продукція машинобудування – 33,8%; мінеральні продукти – 21,4%; продукція хімічної промисловості – 18,2%; продукція АПК та харчової промисловості – 9,4%; продукція металургійного комплексу – 6,0%; продукція легкої промисловості – 5,2%; різні промислові товари – 3,9%; деревина та паперова маса – 2,2%.

Таблиця

Динаміка основних показників зовнішньої торгівлі України, млрд дол. США

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.*	2015 р.*	2016 р.*	2017 р.*
Експорт	82,2	83,2	74,8	63,9	65,4	47,8	46,3
Товари	68,4	68,8	62,3	53,9	53,9	38,1	36,4
Послуги	13,8	13,5	14,2	11,3	11,5	9,7	9,9
Імпорт	88,8	91,3	83,3	60,0	60,8	42,7	44,5
Товари	82,6	84,6	75,8	54,4	54,4	37,5	39,2
Послуги	62,3	6,7	7,5	5,7	6,4	5,2	5,3
Сальдо:	-6,6	-8,1	-8,5	+3,9	+4,6	+5,1	+1,8

За 2019 рік обсяг експорту послуг становив 15,6 млрд дол. США, обсяг імпорту – 5676,1 млн доларів. Позитивне сальдо – 5597,2 млн доларів. Порівняно із 2018 р. експорт послуг збільшився на 34,3%.

На формування позитивного сальдо вплинули, на нашу думку, окремі види послуг: транспортні послуги; послуги з переробки матеріальних ресурсів; послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги. Коефіцієнт покриття експортом імпорту послуг склав 1,99.

Структура українського експорту послуг протягом тривалого часу залишається майже незмінною, і за 2019 р. найбільші обсяги припадали на: транспортні послуги – 58,3%; комп'ютерні та інформаційні послуги – 16,5%; послуги з переробки матеріальних ресурсів – 10,5%; ділові послуги – 8,2%; туристичні послуги – 2,1%; інші послуги – 1,8%; послуги з ремонту та технічного обслуговування – 1,7%; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 0,9%.

Структура імпорту послуг також залишається незмінною протягом останніх років. Найбільшу частку в загальному обсязі імпорту послуг за 2019 р. склали: транспортні послуги – 22,5%; ділові послуги – 19,6%; туристичні послуги – 18,7%; державні та урядові послуги – 13,1%; роялті та інші послуги з використанням інтелектуальної власності – 8,1%; комп'ютерні та інформаційні послуги – 7,7%; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 7,1%; інші послуги – 3,3%.

У зовнішньоекономічній діяльності України, на наше переконання, є багато проблем, які необхідно вирішити, а саме: недосконалість законодавчої бази, яка ускладнює збирання документів та реєстрацію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [3]; недостатній рівень регулювання митних процедур і оподаткування, розвитку ринкової й транспортної інфраструктури; виробництво продукції незадовільної якості для виходу на світові ринки; невідповідність світовим стандартам вітчизняної продукції, що спричинює низький рівень попиту на товари українських підприємств [5].

Для вирішення перелічених проблем, ми вважаємо, необхідно вжити такі заходи: удоско-

налити нормативно-правову базу з метою спрощення діяльності підприємств, орієнтованих на зовнішні ринки; підвищити вартість імпоротної продукції, якій відповідають вітчизняні аналоги; підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції через впровадження сучасних інноваційних розробок для зменшення матеріаломісткості товарів у пріоритетних галузях і вкладання капіталу [1]; перейти від виробництва сировинних товарів до товарів із повним виробничим циклом; забезпечити державний захист і безпеку вітчизняних експортерів товарів і послуг; забезпечити сприятливі економічні умови для збільшення виробництва продукції українськими виробниками через закріплення на існуючих ринках збуту, вихід на нові; провести навчання спеціалістів у галузі менеджменту та маркетингу для ефективної роботи на внутрішньому й зовнішньому ринках [4].

Висновки. Отож, для покращання зовнішньоекономічної діяльності України потрібно впроваджувати орієнтовану на збільшення товарного експорту політику, інноваційні розробки для підвищення якості української продукції, щоб відповідати світовим стандартам і нормам, що є умовою створення необхідного рівня конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках. Водночас, на нашу думку, необхідно зменшити обсяг імпоротної продукції на вітчизняному ринку.

Бібліографічний список

1. Дем'янченко А. Анализ внешнеэкономической деятельности Украины в 1990–2003 годах: от спада к экономическому росту. *Економіст*. 2004. № 9. С. 42–45.
2. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка. Київ, 2014. 367 с.
3. Коломацька С. П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення. Київ: Професіонал, 2004. 130 с.
4. Мазаракі А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2011. № 2. С. 299–308.
5. Щербак В. Г., Лозенко А. П. Проблеми проникнення вітчизняних підприємств на зовнішні ринки. *Фінанси України*. 2009. № 5. С. 34–37

Стаття надійшла 19.08.2020